

Opbouw preek voor zondag 17 mei 2020

Inleiding

Beste luisteraar, de tien regels die u zojuist hebt gehoord zijn de absolute scheidslijn tussen goed en kwaad. Wie zich aan *deze* geboden houdt, hoort voor *altijd* bij God. Maar wie ze *schendt*, al is het er maar *één*, die is voor *eeuwig* veroemd. *Zo simpel is het. Mooier* kan ik het niet maken.

Iedereen die dus weleens voor een andere god op de knieën is gegaan: *wegwezen*.

Iedereen die een afgodsbeeld in bezit heeft, al is het maar boeddha in de tuin: *eruit*.

Iedereen die Gods naam weleens ijdel heeft gebruikt, al was het maar een vloek op een ongelukkig moment: u hoort er *niet* meer bij.

Iedereen die weleens op zondag heeft gewerkt, iedereen die zijn vader of moeder niet heeft geëerd, iedereen die een moord heeft gepleegd, vreemd is gegaan of ook maar iets gestolen heeft, iedereen die iets over ander gelogen heeft, of ooit jaloers is geweest: u bent de *zwakste schakel*. De *redding* is *niet* voor u weggelegd. God ziet u *niet* meer staan.

Voor de duidelijkheid, beste luisteraar: dat meen ik natuurlijk niet serieus. Maar *zo* zijn de Tien Geboden wél vaak uitgelegd, in meer of minder subtiele bewoordingen. Door andere teksten in de bijbel zelf, en in de *traditie* van de *kerk*. Het is *erop* of *eronder*. Je *houdt* je eraan en je bent een kind van God; *of* je gaat in de fout en dan is het uit.

De harde uitwassen daarvan zie je in de omgang van de kerk met mensen die homoseksueel zijn, transgender zijn, gescheiden zijn, zich aangetrokken voelen tot verschillende kerken of religies, en eigenlijk met *alle mensen die afwijken van de burgerlijke norm*.

Als je de wetten en de regels van de bijbel zó gaat hanteren en uitleggen, dan is dat het einde van de barmhartigheid, en dan verdwijnt de liefde van God zo snel als het maar kan.

Gelukkig zijn de wetten en de regels van de bijbel, de Tien Geboden in het bijzonder, talloze malen *opnieuw* verwoord en *geïnterpreteerd*. Gelukkig zijn ze steeds weer opnieuw *vormgegeven* in een *nieuwe tijd*, *samengevat*, of zelfs *omgedraaid*. In de eerste plaats al in de *bijbel zelf*.

Heb God lief met heel uw hart, heel uw ziel en heel uw verstand. En heb uw naaste lief als uzelf. Zo vat Jezus, om maar eens één creatieve herinterpretatie te noemen, niet alleen de Tien Geboden, maar alle *613 geboden van de hele Tora* samen in *één dubbelgebod*.

Klinkt dat niet een heel stuk vriendelijker?

Het maakt blijkbaar nogal wat uit, hoe je de geboden *interpreteert*.

Maar zelfs *dat* gebod, het dubbele liefdesgebod, kan omslaan in *onbarmhartigheid*. Als liefde je plicht is, en je kunt daar om wat voor reden dan ook niet aan voldoen, verdien je dan straf? Hoeveel mensen vinden het wel niet moeilijk om te houden van *zichzelf*? En wat betekent het eigenlijk om te houden van *God*? Betekent dat niet dat je je *hele leven* in zijn dienst stelt, en alle *andere* dingen moet laten zijn voor wat ze zijn?

En dan hebben we onze *naasten* nog. Ik hoef u natuurlijk niet uit te leggen dat het soms verrekte lastig is om je *naaste* lief te hebben. Het is misschien niet zo *pastoraal* om dit op te merken, maar God weet dat het de waarheid is – en u zelf naar alle waarschijnlijkheid ook.

Het *klinkt* zo simpel: heb God lief met alles wat je hebt, en je naaste als jezelf. Maar wie van ons *houdt* zich daar eigenlijk altijd aan?

De omgang met de regels in de bijbel, de Tien Geboden in het bijzonder, vormt dus een dilemma voor ons. Ik zal dat dilemma nog eens wat aanscherpen.

Verhaal

Er was eens een rijke man. Hij was keurig grootgebracht in een christelijk gezin. Hij was van het principiële tiep, het slag mensen dat zich al vroeg een aantal zaken voorneemt, en daar altijd bij blijft.

De goede man maakte carrière, zorgde voor zijn vrouw en kinderen, en ging wekelijks naar de kerk. Twee keer. En dat in een tijd waarin er steeds meer mensen afhaakten. Zijn kinderen verplichtte hij om mee te gaan, elke week.

De man kreeg veel voor elkaar in het bankwezen, en was een steunpilaar voor zijn collega's. Hij droeg niet alleen bij aan de winstgevendheid van de zaak, maar zorgde ook dat de werksfeer in orde was. Zo droeg hij bij aan de instandhouding van het systeem. Ondertussen verdiende hij zeer goed.

Na 30 jaar was de hypotheek van zijn vrijstaande huis afbetaald en kon hij zich wijden aan zijn hobby: mooie auto's van dure merken, en reizen naar Amerika. Daarnaast gaf hij keurig een jaarlijks bedrag aan de kerk, en als er iemand met een collectebus voor zijn deur stond, gooide hij er altijd twee euro in.

U begrijpt natuurlijk dat talloze mensen opkeken tegen de man, en dat hij een voorbeeld voor velen was.

Tegenover de vrijstaande woning van de goede man stond een rijtje sociale huurwoningen. In één van die onooglijke huisjes woonde een alleenstaande moeder. Ze was al jong in de bijstand beland, toen ze zwanger werd, en door haar vriend in de steek gelaten werd. Met pijn en moeite voedde ze haar zoontje op, die ze, toen hij eenmaal begon te puberen, nog maar nauwelijks aankon. Van haar ouders had ze geen steun, want daar had ze zich met geweld van losgemaakt. Haar jeugd had veel problemen gekend.

Maar ook haar zoon werd nu in armoede grootgebracht, en voelde zich aangetrokken tot het leven op straat. De alleenstaande moeder bleef overeind, met veel hulp van een vriendin, en haar oma, die haar voorzagen van hulp en advies.

Ondanks alle strijd die ze leverde voor haar zoon, om hem op het goede pad te houden, en ondanks alle capriolen die ze moest uithalen om de huur te blijven betalen, terwijl haar reële inkomen elk jaar zakte, voelde ze zich vaak *waardeloos*. Jaloers en vloekend keek ze naar de goede man aan de overkant van de straat.

Hoe kon ze ook tevreden zijn? Toen ze jong was had ze tenminste nog dromen gehad. Nu had ze alleen haar dagelijkse portie teleurstellingen.

Toen haar jongen eindelijk zelfstandig geworden was, en een *normale* baan gevonden had, ging ze vrijwilligerswerk doen. Eén middag in de week werkte ze bij de voedselbank, waar ze jarenlang *zelf* in de rij had gestaan. Deze positie gaf haar tenminste nog enig respect, al durfden de klanten van de voedselbank haar uit schaamte nauwelijks aan te kijken. Die schaamte kende de vrouw zelf maar al te goed.

Beste luisteraar, ik heb een beeld geschetst van twee mensen. Twee mensen van onze tijd. Nu vraag ik u: wie van hen is de betere mens? Welk van die twee is het meest een mens naar Gods hart?

Als deze twee aan het eind van hun leven voor de goddelijke rechtbank komen te staan, en worden geoordeeld naar hun goede en slechte daden; welke van beiden komt er dan het beste uit? Zou God tellen hoe vaak ze zijn geboden hebben gebroken, en dat afgewogen tegen elkaar? Hoe zou God zijn eigen regels *uitleggen*? En wat zou ten *diepste* het meest *rechtvaardig* zijn?

Casus: het tweede gebod

Nogmaals: de geboden in de bijbel vormen een dilemma voor ons. Ze zijn niet zo gemakkelijk uit te leggen, en al helemaal niet zo gemakkelijk in de praktijk te brengen. Tenminste niet voor iemand die het graag *goed* wil doen.

Ik zal er één gebod uitlichten, om de diepgang van deze zaak te illustreren. Dat is het tweede gebod. Dat gebod luidt, in de woorden van Exodus 20:

Vereer naast mij geen andere goden.

Het lijkt simpel: het is een verbod op afgoderij. Als je een dienaar wilt zijn van de God van Israël, dan kun je niet tegelijkertijd een dienaar zijn van Zeus, de oude Grieks/Romeinse oppergod. En dan kun je niet tegelijkertijd een dienaar zijn van Baäl, een afgod waar het oude Israël nogal veel mee te stellen had. Als we het gebod zo uitleggen, dan houden we ons er bijna allemaal wel aan – toch?

Maar vandaag de dag hebben honderdduizenden Nederlanders een *Boeddhabeeld* in huis. Ik zelf ook, om eerlijk te zijn, een souvenir van een verre reis. Ik geloof *niet* dat de meesten van u ook voor die Boeddhabeeldjes neerknielen. Ik tenminste niet. En het is ook maar de vraag of je de Boeddha als een *conventionele* godheid moet zien. Boeddhisten vinden zelf in elk geval van niet. Maar betekent het tweede gebod niet *toch*, welbeschouwd, dat we onze Boeddhabeelden in de *prullenbak* moeten doen? *Sommige* christenen vinden van *wel*.

Betekent het tweede gebod dat we kritisch moeten zijn op de *Mariaverering*, zoals we die vinden bij onze broeders en zusters van de Rooms-katholieke kerk? Veel katholieke gelovigen *buigen voor Maria* en *bidden tot Maria*. Is dat geen verering als ware zij een god? Verandert Maria daarmee niet in een afgodenbeeld? *Sommige* christenen vinden van *wel*.

Betekent het tweede gebod dat wij geen *aardse koningen* mogen dienen, zoals *Willem Alexander*, van het Koninkrijk der *Nederlanden*? Koningen worden door de eeuwen heen immers stevast bekleed met een welhaast *goddelijk* gezag. Moeten we daar niet *ver* van blijven? God zelf is immers ook geen voorstander van het koningschap in Israël, zo blijkt uit het Oude Testament. *Sommige* christenen vinden van *wel*, en de *vroege* christenen bleven *ver* van de *keizerverering* van hun tijd.

Betekent het tweede gebod dat *iedereen* die *valt* voor het *grote geld*, in feite een *andere god aanbidt*? Zijn wij als *samenleving* niet voor het *grote geld* gekniel, voor het *kapitalisme*, voor de *economie*? *Betekent* het tweede gebod dat wij ons moeten verzetten tegen *multinationals*, die beschikken over het lot van *duizenden werknemers*, en het *milieu* op grote schaal hebben *vervuild*? Hebben de rijken van deze aarde niet een welhaast *goddelijke macht*? *Sommige* christenen vinden van *wel*.

Betekent het verbod op afgoderij ook het *omgekeerde*, namelijk dat wij ons moeten *verzetten* tegen *alles* wat *strijdig* is met de *liefde* van *God*? Dan vraagt dit gebod van ons dat wij ons hele leven in dienst moeten stellen van de liefde, en de rechtvaardigheid, zoals God die ons leert. Dan is het plotseling behoorlijk radicaal. Maar *sommige* christenen vinden dat echt.

Tot slot

Ik stel een heleboel vragen vandaag, daar ben ik mij van bewust, en deze preek is ook nog eens veel te lang voor een digitale uitzending. Ik hoop maar dat u niet allang bent afgehaakt, beste luisteraar.

Maar geloof is geen hapklaar gerecht. Het is een reeks ingrediënten, die je op een verantwoorde manier moet bereiden zodat je er iets moois van bakt.

God is mens geworden. Hij is naar de aarde gekomen en mens geworden, zoals wij, in de vorm van een pasgeboren kind, die uitgroeide tot een jonge man.

Als *dat* is hoe God op aarde werkt, door *mensen*, dan kun je *alleen* een goed mens worden als je *fouten* durft te maken.

Als *dat* zo is, als *God* ons *nabij* is in onze *menselijke kwetsbaarheid*, dan moeten we blijven *ploeteren* en *zoeken*, *wikken* en *wegen*; dan is *dat* de weg van ons geloof.

Mens-zijn is *niet gemakkelijk kunnen oordelen*. Mens-zijn is *werken* in het *zweet* van je *aanschijn*. Mens-zijn is *risico's nemen*, *fouten maken*, jezelf bij *elkaar rapen*, en *dan weer opnieuw*.

Mens-zijn is *soms*, *bijna* per ongeluk, het *goede* doen, met *hulp* van de *Geest*. En je *daar steeds* weer over *verwonderen*.

Dat geeft ons allen een *zeer grote verantwoordelijkheid*. En tegelijkertijd een *enorme speelruimte*.

Regels en geboden helpen ons daarbij. Maar alleen als staf om op te leunen. Niet als stok om mee te slaan. Zo zijn 'de regels' in de geschiedenis al veel te vaak gebruikt. En dikwijls nog altijd.

Dit vertrouw ik u toe, beste luisteraar, niet om op te scheppen of verwarring te creëren, maar in de naam van de Vader, de Zoon, en de heilige Geest.

Amen.